

Så förutom i sådana sällsynta fall, hur dömde de danska domstolarna? Simonsen använder sockerproduktion som metafor när hon diskuterar rättsystemets utfall: "harvesting and crushing slave depositions and then cleaning and condensing them until, finally, Christiansted's judges could crystalize white verdicts that had little resemblance to the original stories crafted by enslaved men and women" (s. 169). Hon undviker paradigmet som tolkar varje gärning av en förslavad människa som en motståndshandling och understryker att det inte finns någon "grand story to be found of Africans and Afro-Caribbeans who, by having a voice, obtained some sort of agency and achieved justice" (s. 14). Slutsatsen är i stället att, "for the vast majority [...] their encounter with the Danish West Indian courts resulted in death or violent punishments" (s. 164). Icke desto mindre visar Simonsen även hur "slaves strove to represent themselves as dignified, reasonable men and women in their encounters with the Danish West Indian judiciary" (s. 14).

Simonsens rikligt illustrerade och genomarbetade bok utvidgar vår kunskap om den danska slavbefolkningens levnadsförhållanden och livsåskådning och därmed också om den svarta befolkningen generellt i Karibien.

Uppsala universitet

FREDRIK THOMASSON

Detlev Pleiss, *Bodenständige Bevölkerung und fremdes Kriegsvolk: Finnen in deutschen Quartieren 1630–1650* (Åbo: Åbo Akademi 2017). 776 s.

Detlev Pleiss behandlar i sin avhandling *Bodenständige Bevölkerung und fremdes Kriegsvolk* relationer mellan den tyska lokalbefolkningen och in-kvarterad militärpersonal från storfurstendömet Finland under trettioåriga kriget. Bokens huvudsakliga syfte är att diskutera krigets erfarenhetshistoria i ett samtida aktörsperspektiv. Studien täcker större delen av tidsperioden 1631–1649 och bygger på ett omfattande källmaterial som används för att diskutera fyra regementen och undersökningsområden: Osnabrück, Königshofen, Nürnberg, och Quedlingburg. Dessa områden har valts ut för att täcka den utvalda tidsperioden och för att inbegripa de båda stora vapenslagen: fotknektar (Königshofen och Osnabrück) och ryttare (Quedlingburg och Nürnberg), samt för att täcka både protestantiska och katolska områden. Studien avgränsas med hjälp av det tillgängliga källmaterialet och tidigare forskning.

Boken består av två delar. En första som kan sägas fungera som ett slags kapp innehåller en inledande diskussion, en genomgång av forskningsom-

råde och metod, avhandlingens bidrag till tre olika forskningsfält, en längre redovisning av källmaterialet, samt en resultats- och avslutande diskussionsdel. Efter denna del följer en lista av bilagor som lyfter antalet av svensk och finsk militärpersonal i, och återvändare från dagens Tyskland under trettioåriga kriget, arkivlistor, kartor, samt en käll- och referenslista. Därefter introduceras fyra fallstudier som utgör avhandlingens andra del.

Materialet som boken bygger på utgörs av ett omfattande källmaterial på finska, svenska och tyska i 380 arkiv. Det består av både skriftliga filer (*Akten*), (privata) brev, personliga krönikor, dagböcker, flygblad, kalendrar, kyrkoböcker, predikningar, protokoll, räkningar, skönlitteratur, och tidskrifter, och icke-skriftliga källor såsom muntliga traditioner, minnesdagar, monument, musik och mynt. I det följande går jag närmare in på avhandlingens genomgång av och bidrag till tidigare forskning, samt dess källmaterial och struktur.

Pleiss avhandling saknar en tydlig teoriapparat och går i kapitlet "Theorie" i stället in på dess bidrag till tre forskningsområden: *Fremdenforschung*, som Pleiss översätter till "främlingsforskning" i sin svenska sammanfattning, *Imagologie* ("imagologi") och *Okkupationsforschung* ("ockupationsforskning"). När det gäller området *Fremdenforschung* är Pleiss huvudsakliga resultat, som grundas på en genomgång av flygblad, ämbetsmännens meddelanden och tryckta predikningar, att rädslan mot främlingar som identifierades som enbart "finnar" (*Finnen*) var påtaglig i början av kriget och försvann med tiden. Till området *Imagologie* bidrar en diskussion av flygblad och en historiografisk genomgång av tysk forskning. Denna genomgång resulterar bland annat i att "finnar" identifierades som snabba, uthålliga, och som goda skyttar, samt att det under 1630-talet förekom en sammankoppling av beteckningarna "Finnen und Lappen".

Studiens bidrag till området ockupationsforskning består framför allt av en typologi som kan användas för att analysera olika ockupationssituationer. Pleiss har identifierat tio faktorer som inverkade på hur samexistensen utföll under ockupationen, där varje faktor kan uppträda i tre möjliga former. I sin diskussion av kontakter mellan den obeböddade befolkningen och soldaterna poängterar Pleiss att gränserna mellan dessa två grupper var mer flytande än tidigare antaget. Lokalbefolkningen försörjde soldaterna medan soldaterna erbjöd dem skydd, och det var vanligt förekommande att män tog avsked från militären för att bli del av civilbefolkningen, alternativt att män ur lokalbefolkningen tog värv och blev del av militären. Även handeln blomstrade under trettioåriga kriget.

I avhandlingens genomgång av källmaterialet saknas dock en systematisk källkritisk diskussion som bland annat på ett tydligare sätt hade kunnat gå in på hur det skriftliga materialet förhåller sig till det icke-skriftliga. Här

hade även en diskussion kring hur detta källmaterial förhåller sig till en till viss del jämförande historiografisk genomgång av tidigare forskning från till exempel 1700- och 1800-talen varit intressant. I sin diskussion resonerar Pleiss att möten mellan lokalbefolkning och inkvarterad militärpersonal under en lång tid hade försvunnit ur det kollektiva minnet.

En tydligare diskussion hade även varit önskvärd när det gäller avhandlingens struktur. Här saknas exempelvis en reflektion kring hur bokens första del förhåller sig till de fyra fallstudierna som är bifogade i slutet av boken.

Sammanfattningsvis hade en mer utvecklad teoriapparat, en systematisk genomgång av källorna och en diskussion kring bokens struktur varit intressant. Det hade även varit givande att få veta mer om Pleiss arbetsprocess genom åren, som till exempel hans arbete med källor på tre olika språk. Inte desto mindre är Pleiss bok ett bidrag till de tre forskningsområden som nämns ovan – *Fremdenforschung*, *Imagologie* och *Okkupationsforschung*.

Malmö universitet

SUSAN LINDHOLM

Anna Larsson, Björn Norlin & Maria Rönnlund, *Den svenska skolgårdens historia: Skolans utemiljö som pedagogiskt och socialt rum* (Lund: Nordic Academic Press 2017). 290 s.

Inom utbildningshistoria finns flertalet intressanta forskningsområden men just skolgården har inte tidigare ägnats någon större uppmärksamhet. Nu, i och med *Den svenska skolgårdens historia*, ges ökad kännedom om en plats, eller ett rum, som har betytt och betyder mycket för många. Precis som författarna skriver är kunskaper om skolgården viktiga för att förstå skolans relation till det omgivande samhället. Deras ambition är att skapa en grundläggande förståelse för skolans utemiljö som ett sammanhållet pedagogiskt och socialt rum. Idén är också att närma sig utbildning från en plats där elevernas sociala liv haft stort utrymme. Även om skolgården är en sådan plats får inte elevers röster något större utrymme i boken som helhet. Framst är det vuxna röster som kommer till tals, vilket också påtalas i analysen: det är de vuxna som gjort störst avtryck i produktionen av skolgården som ett pedagogiskt och socialt rum.

Författarna har valt att låta sig inspireras av Lefebvres teori om produktionen av rum, också kallad enhetsteori, för att synliggöra att olika faktorer samverkar i skapandet av skolgården. Exempelvis blir skolgården till av de som uppehåller sig där men också av de som planerar och bygger skolgården. Skolgården påverkas också av det omgivande samhället, av väder och av